

1674
В. Биргак
Σ 90 2008/43
ВЫДАВНИЦТВО ТОВ. „ПРОСВѢТА“ В УЖГОРОДѢ — Ч. 43

В. Биргак
**АВГУСТИН
ВОЛОШИН**
ЕГО ЖИТЯ И ДѢЯЛЬНÔСТЬ

З НАГОДЫ ЮВИЛЕЮ 50 ЛѢТНЫХ
УРОДИН И 25 ЛѢТНОѢ ПРАЦѢ

1 9 2 4
КНИГОПЕЧАТНЯ АКЦ. ТОВАРИСТВА „УНЮ“ В УЖГОРОДѢ

12
3

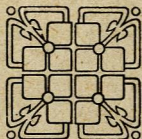
10
ВЫДАВНИЦТВО ТОВАРИСТВА „ПРОСВѢТА“
В УЖГОРОДѢ

— Ч. 43. —

Конвалюс!

1674
АВГУСТИН
ВОЛОШИН
ЕГО ЖИТЯ И ДѢЯЛЬНОСТЬ

З НАГОДЫ ЮБИЛЕЮ 50 ЛѢТНЫХ
УРОДИН И 25 ЛѢТНОѢ ПРАЦѢ

КНИГОПЕЧАТНЯ АКЦ. ТОВАРИСТВА „УНІО“ В УЖГОРОДѢ

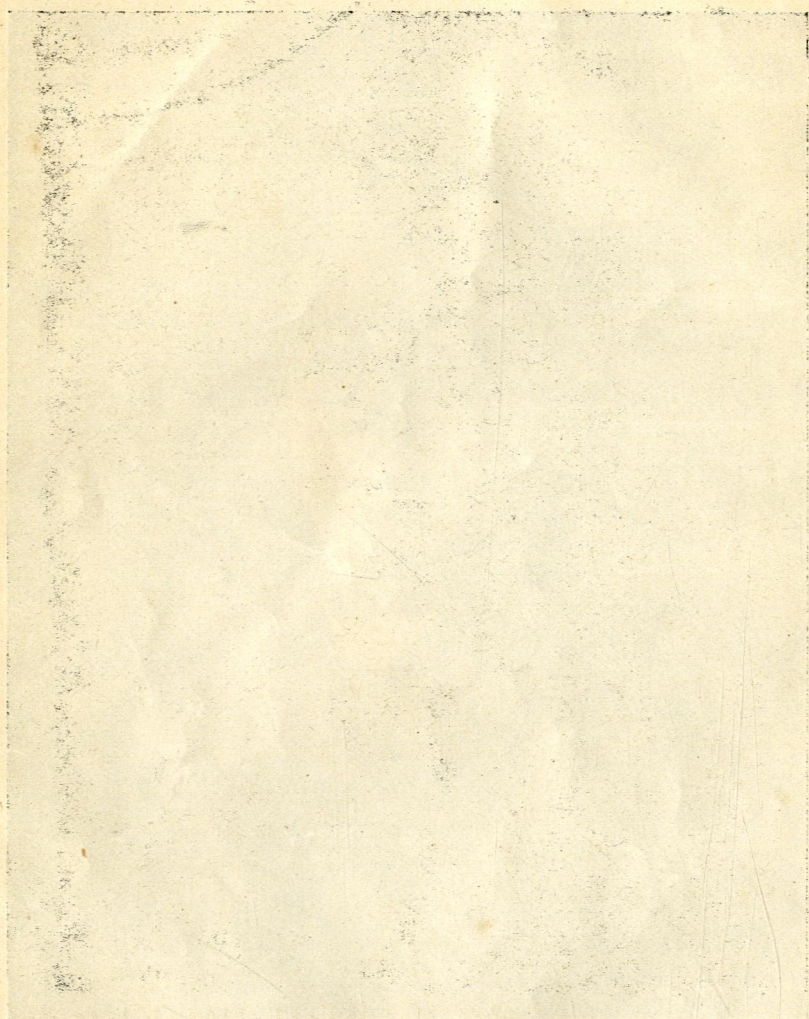
1 9 2 4

описати

АВГУСТИН ВОЛОЩИН

EMERSON'S ESSAYS

АВГУСТИН ВОЛОШИН
ЕГО ЖИТЯ И ДѢЯЛЬНОСТЬ

НАПИСАВ: ДР. ВОЛОДИМИР БИРЧАК

У сильных народѣвъ на сторожѣ прав народа стоитъ вла-
сна держава из своим аппаратом, войском и урядами,
котрѣ боронять истнованя державы, а тым самым и
народа.

Але суть народы, котрѣ не мають своеѣ державы. На-
родных прав не боронить тут держава як найвысша органи-
зація — а сам народ своею працею на поли политичнѣм, еко-
номичнѣм и культурнѣм.

Але суть и такѣ бѣднѣ и так ослабленѣ народы, що не
суть в силѣ боронити своих прав политично. Се суть народы,
яким их вороги забрали их интеллигенцію — их душу. Такою
слабою була и та часть Русинѣвъ, що жила пѣд панованем Ма-
дярѣвъ в давнѣй Угорщинѣ. Политично Пѣдкарпатскѣ Русины
не жили, политично не боронили своих прав, бо до того и не
мали своеѣ интеллигенциѣ, яка змадяризовалася. Одною одино-
кою ознакою народного житя була еще церков и институциѣ
з нею тѣсно звязанѣ, од неѣ залежнѣ, се е народна церковна
школа и новинки, не политичнѣ, а религійно-моральнѣ.

У тых тяжких часах зберѣгла народну душу церков и
темный надѣр на селѣ.

А чоловѣком, що обслуговав ту остатню, ще одинокую
твердиню руськости на Пѣдкарпатскѣй Руси — народну школу
— и подавав ѣй поживу — свои книжки, чоловѣком, що в тѣ
тяжкѣ часы обслуговав и одну одинокую новинку на Пѣдкарпат-
скѣй Руси — быв Августин Волошин. И в тѣм его за-
слуга, — що доливав оливы до остатноѣ руськоѣ лампы, котра
еще горѣла пѣд мадярским гнетом, коли вѣже всѣ иншиѣ пога-
шено. Ту остатню лампу и берѣг Августин Волошин як святу,
надѣючися на красшу будучность з глубокою вѣрою, що тота
красша будучность таки прийде, з горячим бажаням хотѣ ту
одну искру передержати при житю, заки зойде нове, ясне сонце.

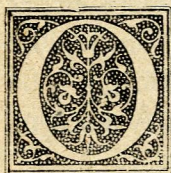
Августин Волошин зберѣг в грѣзну хвилю народну культуру од цѣлковитого занепаду перед 1919. роком и тым самым дав основу народнѣй культурѣ на Подкарпатскѣй Руси и по 1919. роцѣ.

Дня 18. марта сего року минає 50 лѣт од его уродин. Комитет руських товариств, котрый завязався, щобы одсвятковати те народне свято, поручив менѣ написати книжочку про житя и працю Высокодостойного Юювилята. Завѣзванный отже тым комитетом, а ще бѣльше изза поважання, яке одчуваю до особы Высокоповажаного Ювилята и Його працѣ, хочу хоть в части сповнити отсю задачу.

Ужгород 20. фебруара 1924.

АВТОР.

І. ЖИТЯ.

Одним з найважнѣйших сел Пôдкарпатскоѣ Руси є Великѣ Лучки колишнôѣ бережскоѣ а нынѣ мукачевскоѣ жупы. Из пôд селяньскоѣ стрѣхи Великих Лучок вийшло кôлька одиниць, котрѣ в исторіѣ культури Пôдкарпатскоѣ Руси мали великій вплив. Першим був Михаил Лучкай-Матяцков, котрый кôнчив студіѣ у Вѣднѣ и в 1830. р. видав в Будимѣ „Gramatica Slavo-Ruthena“, якоѣ вплив сягав далеко и поза Пôдкарпатску Русь. З Великих Лучок вийшов також рôд нашого ювилята Августина Волошина.

Рôд Волошинôв належав до так званих либертинôв, суспôльноѣ версты, що була по серединѣ межи йовбагіонами (кметями) и немешами (шляхтою). Либертины (свободнѣ) не робили панщины, а господарили на своѣй землі. З отсих либертинôв села Великих Лучок и вийшов з початком XIX. вѣку Иван Волошин, дѣд нашого Ювилята, котрый був священником около 1830-го року. Його сын Иван, став знов священником в 1867 р. в Келечинѣ Мараморошскоѣ жупы. Сыном отсего Ивана и Емилиѣ Зомборѣ є Августин Волошин. Уродився 18. марта 1874. року.

Батько Августина, Иван, належав до свѣдомых Русинôв. Дома говорено по руськи, хоть мадяризація, яка по 1867. р. ширилася, огортала вже не тôлько

руську інтелигенцію по мѣстах, але захоплювала и попѣвскѣ дома по селах. На фарѣ в Келечинѣ говорено по руськи, а и пѣзнѣйше коли сын був вже в гимназіѣ в Ужгородѣ, батько писав до сына листы тѣлько по руськи. Так отже вже з дому вынѣс Августин Волошин знаня руськоѣ мовы и любов родного слова.

Першу науку побирае дома, по скѣнченю народноѣ школы в Келечинѣ переходить до гимназіѣ в Ужгородѣ, але з народноѣ школы выноситъ за мале знаня мадярскоѣ мовы и при вступнѣм испытѣ до гимназіѣ перепадае з мадярского. Батько записуе малого сына, що дознае на собѣ першѣ благодати мадяризаціѣ, до 4 кл. нормальноѣ школы в Ужгородѣ, щобы тут пѣдучився по мадярски.

Од 1883/4—91/2 учитися Августин Волошин в гимназіѣ в Ужгородѣ. Уся наука в ужгородскѣй гимназіѣ — як загалом у всѣх мадярских гимназіях — мала одну головну цѣль: выховати добрых Мадярѣв. До осягнення сеѣ цѣли мали служити всѣ предмети, а в першѣй линіѣ исторія, землепис и — само собою розумѣється — исторія мадярскоѣ литературы.

По руськи учено в тых часах тѣлько религію (ученикѣв гр.-кат. обряду) и руське тых, що добровѣльно хотѣли вчитися тому предмету. Але як в дѣйсности выглядала руськѣсть тых обох предметѣв! Религію могли ученики учитися по руськи, але котрѣ не хотѣли, одповѣдали по мадярски. Коли Волошин був в низшѣй гимназіѣ, то ще була половина таких ученикѣв Русинѣв, котрѣ одповѣдали религію по руськи, у высшѣй гимназіѣ була их вже тѣльки четверта часть... Що до науки руського в гимназіѣ, треба не забувати, що пѣд руським языком не розумѣли в тых часах в Ужгородѣ живоѣ народноѣ мовы и новоѣ руськоѣ литературы — а богослужебну, церковно-славянську, штучну мову. Плян науки руськоѣ мовы був якбы з розмыслом так

уложеный, щобы ученикѡв знеохотити и одстрашити од тоѣ науки, тым бѡльше, що ѣ так була вже тѡлько половина а потому четверта часть таких, що по руськи хотѣли религію одповѣдати. З руського учено од I—IV кл. граматику, учитель диктовав єѣ, а од V—VIII учитель знов диктовав граматику церковно-славянсько-руськоѣ мовы. Читано також и обяснювано апостола и евангелія. Отся суха наука мало интересовала ученикѡв. Ученики бачили як високо стояла наука мадярскоѣ мовы и мадярскоѣ литературы, якѣ высокѣ домаганя ставлено до того предмету — а якѣ низькѣ до руського. Ученики легковажили собѣ руське и не вчилися нѣчо, а учитель — боячися щобы и тѣ ученики єго не кинули — не вымагав нѣчо.

Коли до того всего додати, що гимназійна бібліотека не мала жадноѣ руськоѣ книжки, що дома не було також жадноѣ — то ци мож дивоватися, що серед молодѣжи поступала мадяризація дуже скорым кроком, так скорым, що не довго по часах, як Волошин ходив до гимназіѣ, не было вже кого учити руського — а то ѣ религіѣ по руськи?

Одною одинокою організацією руськоѣ молодѣжи, яка свѣдчила вже не так про національнѣ, як скорше религійнѣ почуваня тоѣж молодѣжи, був гимназійный хор, який в недѣлю та свята спѣвав в церкви.

З учителѣв Августина Волошина треба згадати о. *Евменія Сабова* (нынѣ архидіакона в Севлюшѣ), котрый учив руськоѣ граматики од V—VIII кл. Крім того о. *Евменій Сабов* заохочовав ученикѡв высших клас, щобы збирали народнѣ пѣснѣ, казки и оповѣданя, чим звертав увагу на народну литературу, а тым самым на народну мову. Дальше слѣд згадати з професорѡв *Медвѣдя Ивана*, який учив математику и физику, але часто виявляв свою любов и заинтересованя учениками Русинами. Професор *Займус Винкентій*,

Словак, учив латину, але при науцѣ латини обясняв латиньскѣ слова славянськими, утвореными з того самого кореня. Коли обяснював, що латиньске „sedeo“ є то саме що славянське „сиджу“, а латиньске „do“ — се славянське „даю“, розумѣли його ученики так, що він хоче тым сказати, що осьто славянськѣ языки суть спорѣдненѣ, крѣвнѣ латиньскому, а тым самым стоять выше од мадярского. Проф. Займус мав часто слѣдства и доходженя.

Матуру здав Августин Волошин з одзначенєм в Ужгородѣ в 1892. р. Епископ Фирцак принимає його на теологію и высылає на студіѣ до Будапешту. В Будапештѣ перебуває Августин коротко, бо зараз на першѣм роцѣ захворѣв и вернув до Ужгороду, але и той короткий час на теологіѣ в Будапештѣ полишив на нѣм свои слѣды.

А рѣч була ось в чѣм: на теологію в Будапештѣ принимала мадярска держава теологѣв рѣжных народностей, якѣ жили в Мадярщинѣ, а то из страху, щобы дома не переймалися они своим національным духом. На теологію в Будапештѣ принимано з тоѣ то причины Ромунѣв, греко-католикѣв из Семигороду и Хорватѣв, щобы они могли в Будапештѣ змадярщитися. Але вже за дуже сильне було національне почуте Ромунѣв та Хорватѣв, щобы мож було их в Будапештѣ змадярщити. Противно: тут, на чужинѣ они тым бѣльше любили свое, уперто все говорили по своему и — чуючи, що теологіи Русины (з прашѣвскоѣ епархіѣ 4, а з мукачѣвскоѣ 4) говорятъ межи собою по мадярски, дорѣкали им, ганьбили их та сварили на них за то, що они не санують своѣ мовы, а уживають мовы тых, котрѣ вынищують их народ, их культуру. Часто приходило до острых сварок, але посѣяне слово родило зерно; думка, яку высказовали теологіи Ромуны та Хорваты, що и Русины є народом, що и теологіи Ру-

сины повинні любити свій народ, говорити его мовою и працювати для нього — будила нову думку. И диво: теологіи Русины, змадярщені в гімназіях, зачинали в серці Мадярщини між собою говорити — по руськи.

Августин Волошин не був довго в Будапешті на теології, а таки на I. році вернув в Ужгород. На теології в Ужгороді були знов Ромуны и Хорваты, яких аж сюды кидано, межи иншими був на теології в Ужгороді и хорватский поет Петранович Спиридїон. И знов Ромуны и Хорваты ганьбила та сварили руських питомців за то, що ті між собою не говорять по руськи. Завzywали, щоби Русины ставали враз из ними, Ромунами и Хорватами, до боротьби проти Мадярів и мадяризації и проти економічного винищення свого народа.

— Не штука то Ромунам бути патріотами, коли за горами мають ромуньску державу, а що маємо мы, Русины? — будилася думка у декого з питомців Рулинів. В тїм часі и постановив Августин, що як тільки покінчить студії, піде за горы до Галичини, подивитися, що там робиться.

Теологію скінчив в 1896. році и в тїм році оженився з Иреною Петриківною, дочкою професора гімназії в Ужгороді, — з роду Ал. Духновича — яка також вынесла вже з дому знання руської мовы и любов до руського народа.

Августин Волошин высвятися в 1897. (22. III.) и став спершу капеляном церкви на цегольні в Ужгороді, а по пів році зачав свою педагогічну діяльність, якої не кинув до нині. Од 1. новембра 1897. став учителем учительської препарандії в Ужгороді. В тїм самім році прибрів диплом на учителя народных шкіл, диплом на учителя горожанських шкіл прибрів з математики и физики в Будапешті в 1899. и 1900. році.

Тепер став думати про подорож до Львова.

Односины межи Пôдкарпатскими Русинами и Русинами за Карпатами усе були живѣ та сердечнѣ, на то складалася головно та обставина, що на Подкарпатскôй Руси не було бôльших культурно-освѣтних осередкôв и довгѣ часы Пôдкарпатскѣ Русины користувалися религійними та культурно освѣтними видавництвами зо Львова або Киѣва.

Особливо живѣ були зносины в першôй половинѣ XIX. вѣку. На пôдтримованя тых зносин впливало головно то, що до 1867. року училося багато галицькôх молодѣжи в Ужгородѣ, Кошицях або Будапештѣ, то знов тутешнѣ училися у Львовѣ. Частина питомцѣв виховувалася разом у Вѣднѣ в „Barbareum“. Тодѣшнѣ письменники из сего и того боку Карпат знакомилися и переписувалися.

Галицкѣ видавництва „Зоря Галицка“, „Зоря Галицка як Альбум на год 1860“, „Галичанин“, „Слово“ и другѣ) печатають творы А. Духновича, А. Павловича, Кралицкого, дописи Нодя, Туряна та иньших. Найвыразнѣйший выслôв *религійноѣ и народноѣ єдности* дає А. Духнович в своѣм вершу „Голос радости“ в честь новопоставленому митрополитови Львовско-галицкому Барону Яхимовичеви от угорских Русинôв (Зоря як альбум 1860), де каже :

Бо свои то за горами — не чужи,
Русь єдина, мысль одна у всѣх в души,
Там Пастырь, что для всѣх там єсть Отцем,
Помнить что мы также братья — Русь жием.

Также само веселимся, если там
Час веселый Галичане, грает вам,
Вот, як нынѣ, увѣренье шлем до вас:
Что Карпаты не розлучать вѣчно нас.

Галицкѣ и угорскѣ Русины працують еще в се-рединѣ XIX. вѣку разом над вытворенем одноѣ народности, одноѣ литературноѣ мовы.

Роздѣл настає головно по 1867. роцѣ, коли ма-
 дярска держава стає насильно мадяризовати Русинѣв
 и коли она стає уважати майже злочином зносины
 Пѣдкарпатских Русинѣв з Галичиною. Тѣ зносины те-
 пер слабнуть, а то й цѣлком уриваються. Остатными
 Пѣдкарпатскими Русинами, що еще переписовалися и
 по 1867. р. з галицькими Русинами, був игумен мука-
 чевского монастыря Анатоль Кралицкий, який ще в
 1886 р. пересылав М. Драгоманѣву етнографичнѣ ма-
 теріялы та Юрій Жаткович, член Наукового тов. им.
 Шевченка у Львовѣ, котрый у виданях тогож товариства
 мѣстив свои працѣ.

Першими з молодшого поколѣня Пѣдкарпатских
 Русинѣв, котрѣ важилися подумати про то, чтобы од-
 новити перерванѣ мадяризацією зносины, був др. Гіядор
 Стрипский и Августин Волошин. В 1899. р. давав в
 Ужгородѣ концерты гурток молодѣжи спѣвацкого то-
 вариства „Боян“ зо Львова. Пѣсня взяла за серце и
 будила національнѣ почуваня в людей, якѣ забували
 свою мову и приставали до чужоѣ культуры. Августин
 Волошин познакомляється з диригентом п. Губчаком
 и в коротцѣ по сѣм переѣздить до Львова, подивитися
 як там живуть, як працюють, що думаютъ та гадають?
 Чи треба згадовати, що зо Львова вивѣз переконаня,
 що народ, пѣд Мадярами вже засуджений на смерть
 — по другѣм боцѣ Карпат жиє, бореться, в борбѣ
 крѣпшає и вѣрить, що в борбѣ здобуде свои права?
 Кромѣ вражѣнѣ вивозить зо Львова то, чого не ста-
 вало тодѣ в Ужгородѣ: руськѣ книжки. Предплачує
 собѣ також цѣлый ряд часописей як украиньских так
 и тых, що писали нѣбы по великорусски („Дѣло“,
 „Свобода“, „Письмо з Просвіти“, — „Русское Слово“,
 „Галичанин“).

Кѣлька лѣт пѣзнѣйше одбув другу подорож до
 Львова. Привезенѣ книжки та часописи, як також близ-

шѣ зносины з д-ром Гіядором Стрипским, котрый учився у Львовѣ в университетѣ, скрѣпили в Августинѣ Волошинѣ руський дух, вынесений из рѣдного дому. Они то вплынули, що помимо мадярскоѣ школы и нагально мадяризаціѣ - Августин Волошин остав таки Русином и то свѣдомым Русиним, котрый працював над поднесенем руського духа и руськоѣ свѣдомости не лише у себе, але и у других.

II. ШКОЛЬНѢ ВЫДАВНИЦТВА А. ВОЛОШИНА.

Коли Августин Волошин выступив в 1897-ом роцѣ в публичном житю, житя Подкарпатских Русинѣв представлялося дуже нещасно.

В политичном житю не брали Подк. Русины жадноѣ участи, а навѣть тѣ Русины, котрѣ як послы входили в склад угорского парламенту, входили туды як Мадяры. Интелигенція була вже так змадяршена, що не читала руських новинок — правда тых новинок для руськоѣ интелигенціѣ и не було так богато. Од 1885. выходив „Листок“; его издавал Евген Фенцик, але той „Листок“ мав межи всѣми Русинами по сѣм боцѣ Карпат в 1903. роцѣ — всего 25 *предплатникѣв*! Руська интелигенція читала вже тѣлько по мадярски, для неѣ издавано „Kelet“, „Gör. Kath. Szemle“, „Kárpáti Lapok“ та иньшѣ.

Одночасно з тым иде экономичный упадок народа, сельский народ стае жертвою вызыску „хозарѣв“ — та администраціѣ, велика часть земноѣ посѣлости переходить в руки жидѣв, народ в темрявѣ, розпиваеся. Вѣщуютъ, що той народ прожие ще яких 20 лѣт и — щезне из лица землѣ.

Одною одинокою ознакою житя Русинѣв — чи як их тодѣ называно „Мадярѣв греко-католицкого обряду“ —

була церков и институцій од неѣ зависимѣ, або що стояли до неѣ близько, як от народнѣ церковнѣ школы (було их в 1900 р. около 500), акційне товариство „Унію“ в Ужгородѣ, яке мало выдавати релігійнѣ твори а в кѣнци новинки — не политичнѣ, а релігійно-моральнѣ.

Выступивши на публичнѣм поли посвятив Августин Волошин всѣ свои силы и свою працю тым одним одиноким институціям В першѣй мѣрѣ школѣ. Почавши од 1899. выдає цѣлый ряд шкѣльных книжок, од 1903 року переймає редакцію одинокоѣ новинки для народа „Наука“, яка выходила на руськѣй територіѣ, („Листок“ був для духовенства — упав в 1903 р. а „Недѣля“ выходила в Будапештѣ) а також переймає од 1902 року редакцію „Мѣсяцеслова“. „Науку и „Мѣсяцеслов“ выдає од 1903 по нынѣшний день. Крім того бере удѣл у всѣх важнѣйших фактах громадского житя Подкарпатских Русинѣв.

Найперше перейдемо його шкѣльнѣ видавництва.

Перша шкѣльна книжка Августина Волошина появилась в 1899 роцѣ, була се:

1. **Методическая Грамматика карпаторусского языка для нар. школ**, яку переглядав и справляв Александер Митрак. Ся книжка вийшла потѣм в II. и III. виданю, кожде виданя зближалось чим раз бѣльше до народноѣ мовы, що видно уже из самых титулѣв.

По граматичѣ слѣдовала:

2. **Читанка для угрорусской молодежи** часть I., II вид. Ужгород 1900 (8^о, 256). Отся читанка появилась потѣм в кѣльках виданях, все справлювана и улѣпшована. Перше виданя має в титулѣ „для угрорусской“, а вже друге має „для угроруськоѣ молодѣжи“.

3. **Азбука** вийшла в перше в 1904. роцѣ в Ужгородѣ. Але першій наклад прийшлося знищити, в книжцѣ приходили слова „Ужгород“ и „Пряшев“, отже министерство шкѣльництва в Будапештѣ одкинуло цѣлый наклад и книжку прийшлося печатати в друге, вставляючи мадярскѣ назвы „Унгвар“ и „Еперіеш“. Ме-

тод отсеѣ азбуки — се метод нормальных слѣвъ Карла Фогля приспособлений ид фономимицѣ. Своим добрым, приступным методом отся книжка не тѣлько выперла з ужитя методично гѣрше уложену азбуку Врабля из 1897. року, але й сама дѣждалася в коротцѣ кѣлькох выданъ — до нынѣ було их 6. — кожде в 10.000 примѣрникѣвъ. Зато що книжка була легка и надавалася до шкѣл, просило учительство автора, щобы выдав и мадярску азбуку для руських народных шкѣл уложену тым самым методом. Дотеперѣшнѣ азбуки були за тяжкѣ для руських народных шкѣл, до того не приспособленѣ до тутешнього житя. Августин Волошин и выдае

4. Magyar ABC és Olvasókönyv.

„Азбука“ мала еще одно добре свѣйство: она була приспособлена до всѣх руських дѣялектѣвъ тодѣшньоѣ угорскоѣ Руси. Мадярске правительство бажало именно розбити Русинѣвъ на поодинокѣ говоры и в тѣй цѣли выдало Азбуку Генцѣя, иньшу для Шариша, иньшу для Марамороша и Берега. Августин Волошин лучив в своѣй Азбуцѣ тѣ всѣ дѣялекты. Азбука Августина Волошина показала ся и методично лѣпшою од Азбуки Генцѣя, зато коли министерство освѣты в Будапештѣ ладило нове выдання Азбуки Генцѣя, заслало еѣ А. Волошинови до оцѣнки. Волошин одкинув Азбуку Генцѣя. Потому министерство поручило Волошинови, абы переробив Азбуку Генцѣя, то було зроблено и так вийшла:

5. Азбука и перва читанка для I. кл. народныхъ школъ на руськомъ языцѣ — по мадярской азбуцѣ Павла Генцѣя переробивъ Будапештѣ I. вид. з р. 1905, II. видане 1913. (8^о 116). Отся книжочка иллюстрована, а що до змѣсту мае она богато интересного и приступно написаного матерѣялу, деякѣ уступы перенятѣ з галицькихъ букварѣвъ, знаходимо в Читанцѣ також кѣлько стихѣвъ Шевченка (Ранок, Садок вышневий коли хаты, На Великдень коло хаты...) а також народнѣ приповѣдки и загадки. Се була перша книжка на Пѣдкарпатскоѣ Руви написана в XX. вѣцѣ, яка користовалася и украинскимъ литературнымъ матерѣялом.

6. Мала Библия для низшихъ кл. народныхъ школъ, иллюстрована вийшла в I виданю 1904 р. На основѣ библійныхъ оповѣданъ оперта наука катехизму. Зато, що головно по мѣстахъ були ученики греко-католики, якѣ по руськи вже не умѣли, отже не могли учитися из Малоѣ Библиѣ, выдае еѣ Автор и по мадярски:

7. **Kis Biblia a gör. kath. népiskolák alsó osztályai** — Ungvár 1909 (8°, 94 ст.). Обѣ книжочки иллюстрованѣ.

В 1907 роцѣ выдае Августин Волошин:

8. **Gyakorlati Kisorosz (Ruszin) nyelvtan** (Ужгород 1907, 8°, 210 ст.), друге выдане вийшло в 1920 р. Отся граматика — перша на Пѣкарп. Руси граматика руськоѣ (малоруськоѣ, украиньскоѣ) мовы. Авторы попередных руських граматик лучили в одно церковно-славянщину и великорущину и руську мову и писали граматики штучноѣ, неистнуучоѣ мовы, злученоѣ з тых трьох. Августин Волошин выплыває на чисту воду, одмежуючи руську мову од російскоѣ и церковно-славянськоѣ як з огляду фонетичного и морфологичного так и синтактичного. Зато — каже у вступѣ — хто хоче научитися по руськи — той не потребуе уживати великоруськоѣ граматики, а противно мусить учитися з окремоѣ руськоѣ.

Отся граматика оперта на Граматицѣ дра О. Огоновского, кромѣ того студював автор пильно говоры Пѣкарпатских Русинѣв и внѣс до своеѣ граматики много примѣров народноѣ литературы, головно пѣсень. Правопись приспособлена до нашоѣ мовы, автор уживае *o* на означене стисненого *o*, яке и в украиньскѣм и в верховиньских говорах Пѣкарпатскоѣ Руси перейшло в *i* (вил, Федір) а в мараморошскѣй и бережскѣй жупѣ в *y* (вул, Федур), стае також уживати буквы *г* (газда, бигарь, битан'а) — буквы уживаноѣ вже од 17 вѣку на Пѣкарпатскѣй Руси. Професор славистики в будапештеньскѣм университетѣ, Асбот, оцѣнив прихильно сю граматикy и на основѣ його оцѣнки академія наук в Будапештѣ признала авторови нагороду. Прихильно оцѣнив еѣ також проф. Скунзевич (Будапешт) в журналѣ тов. „Nyelvtudomány“, а також Ем. Невицкий в „Науцѣ“ з 1908 р. ч. 20.

В часѣ вѣйны — в 1916. роцѣ — забороняе министерство освѣты уживати в школах кирилицю, а вводити на еѣ мѣсто латиньску азбуку. Попереднѣ книжки Августина Волошина були вже непригожѣ до шкѣльного ужитку, зато й выдае А. Волошин в 1916. р. азбуку и читанку латиньскими буквами.

9. **Azbuka uhro ruszkojazyka** — Ungvár 1916, 16°, 110. Так само выдае латиньскими буквами по 1916. р. и иншѣ свои книжки як Малу Библию, Середню Библию и иншѣ.

Може выдатися дивным, що Августин Волошин, котрый выдавав книжочки для пародных шкѣл — не выдав нѣ одного пѣдручника до науки рахункѣв, тым бѣльше, що сампо своим

кваліфікаціям був математиком и физиком. Причиною сего було то, що § 20. закона Апонія дѣлив предмети научаня в школах на патріотичнѣ и непатріотичнѣ. Патріотичнѣ предмети мусли учити по мадярски, а до патріотичных предметѣв зачислив шовинистичный закон кромѣ мадярскоѣ мовы и литературы, кромѣ землеписа, исторіѣ и конституціѣ — також и — науку рахункѣв. Пѣдручник для науки рахункѣв написаный по руськи не мѣг отже увѣйти в школы, зато и пѣдручник Августина Волошина написаный еше в 1899. роцѣ мѣг появилися в печати по руськи — аж по революціѣ в 1918. роцѣ, коли революційна мадярска влада знесла закон Апонія и заборону из 1916 р. уживати в руських школах руського письма! Так отже. аж по двайцяти роках, по свѣтовѣй войнѣ и по революціѣ могла выйти рахункова книжка для руських народных школ — по руськи написана!

По революціѣ выдае Августин Волошин три рахункѣв книжочки, а то:

10. **Наука о числахъ для I. и II. кл. нар. школъ** — Ужгородъ 1919, 8^о, 48.

11. **Наука о числахъ для III. кл. нар. школъ** — Ужгородъ 1919, 8^о, 48.

12. **Наука о числахъ для IV. кл. нар. школъ** — Ужгород 1919, 8^о, 62.

Живѣйша праця на полѣ выдаваня книжок для школ зачинаеся по 1919 р., коли Пѣкарпатска Русь переходить в склад чехословацкоѣ республики и коли зачалося нове, свободне житя. Руська мова стае предметом науки не тѣлько в церковных школах по селах — як то було за Мадярщины — але у всѣх державных: народных и середних, гимназіях, торговельных и учительских препарандіях. Потреба на руську книжку стае велика. А хто мѣг наибѣльше одчувати тепер потребу и вагу школьных книжок, як не той, що и перше одчував?

Кромѣ передрукѣв давнѣйших книжок, якѣ тепер появляються в новых выданнях, пише Ав. Волошин цѣлый ряд пѣдручникѣв для середних школ, головно для препарандіѣ. З давнѣйших згадаю руську граматику из 1899, яка выходит II. выданем в 1919 пѣд титулом: **Методическа грамматика карпато русского языка для народныхъ школъ** — написаль 8^о, 36 стор. и III. выданем в 1923 р. пѣд титулом: **Методична грамматика карпаторуського языка для низших кл. народ. школ** — написав, 8^о, 36.

З нових треба згадати:

13. **Фізика** для народних и горожанских школ и для низших клас гімназій — Ужгород 1921, 8^о, 148, в якій приходилося авторови поборювати немалѣ трудности, усталоючи термінологію, бо доси не було такоѣ книжки на Пѣдк. Руси.

14. **Наука стилізації** для IV., V. и VI. кл. народних школ — Ужгород 1923, 8^о, 48 — видане тов. „Просвѣта“ — також перший того рода Пѣдручник на Пѣдк. Руси.

15. **Педагогіка и дидактика** для учительских семинарій написав, Ужгород 1923, 8^о, 176. Книжка отся чи не найгарнѣйша из всѣх, якѣ видав Августин Волошин. Своим методом та обемом матеріалу, гарным стилем та легким народным языком стоить ся книжка на тѣй висотѣ, що не повстидалибся неѣ и иншѣ, бѣльше розвиненѣ народы. Побѣч Педагогіки и дидактики треба поставити видану в тѣм самѣм роцѣ (1923):

16. **Исторію педагогіки** для учительских семинарій — Ужгород 1923, 8^о, 84.

Отсе суть найважнѣйшѣ шкѣльнѣ книжки, виданѣ доси. При шкѣльних книжках треба згадати и се, що в 1904. роцѣ зачав Августин Волошин видавати бібліотеку для молодѣжи и селян. Она называлася „Поучительное чтеніе“, усѣх книжочок вийшло 12, з того 4 написав Августин Волошин. А то: 1. *Празники*, 2. *Робинзон*, 3. *Сорок казок*, 4. *Ицко и Яцко* — анегдоты про паницю Яцка, котрого обманює Ицко. Кромѣ того переробив по Виземану *Фабіолу* и видав еѣ в 1914. роцѣ в бібліотецѣ „Читальня“.

Кромѣ того появився цѣлый ряд його проповѣдей та выясненѣ правд вѣры, печатаных в „Листку“ та „Науцѣ“, а також окремо („*Пять рѣчей вѣры*“ — Ужгород 1910 — 16^о—76).

III. А. ВОЛОШИН ЯК РЕДАКТОР.

Як редактор положив Августин Волошин також не малѣ заслуги для Пѣдкарпатскоѣ Руси. Вже выше було згадано, як руськѣ новинки для интелігенціѣ упа-

дали, а на их мѣсці стали виходити писанѣ по мадярски. Колиж в 1892. р. став епископом Юлій Фирцак, надѣѣ народовцѣв, то є тых, що стояли за розвоєм руського народного языка, стали по́дноситися. „Скликано зборы Общества Василя В. и вже на перших загальних зборах рѣшено выдавати газету *для народа*, писану *по народному*, до вынародовленѣ интеллигенціѣ вже не мож было приступити путем руськоѣ газеты. (Спомины А. Волошина ст. 55.) Так зродилася перша народна газета „Наука“; котра зачала виходити в 1897. роцѣ. Першим редактором „Науки“ був Юлій Чучка, вицеректор дух. семинаріѣ, другим був о. др. Василій Гаджега, а од 1903. перебрав редакцію А. Волошин.

„Науку“ редагує Августин Волошин од 1903. понынѣшний день. (Нынѣ называється она „Свобода“.) — Значить вже бѣльше 20 лѣт. Лише той, хто сам був редактором новинки и вѣв ту важку працю, умѣє оцѣнити яку працю выконав Ювилят, щобы удержати прижитю ту одну одинокую руську новинку на русько́й території давноѣ Мадярішны.

Головною цѣлею „Науки“ було — як згадує А. Волошин в своих „Споминах“ ст. 57. — *„войти в народ, заинтересовати и наших селян печатаным родным словом“*. Коли переглянемо рѣчники „Науки“ од 1903. до нынѣ, бачимо, що до тоѣ цѣли ишла редакція усе консеквентно, мѣстячи популярнѣ, для селян приступно написанѣ статѣ. В „Науцѣ“ знаходимо и много дописей самых таки селян — доказ, що „Наука“ займала их — була их органом.

Обєм „Науки“ був на протязѣ тых 20 лѣт — як на тѣ часы — досить великий, а змѣст рѣжнородный. Кромѣ релігійных статей знаходимо там дописи, оповѣданя з житя народа, записанѣ народнѣ пѣсенѣ и звичаѣ, статѣ з исторіѣ, землеписа, природы, господар-

ства, промыслу, торговлѣ и т. п. Из добору статей бачимо, що редакція мала на цѣли релігійно-моральне и економичне піднесеня народа. Особливо остро звертається редакція проти пиянства и неграмотности народа — а промовляє за тверезостю, закладанем читалень и sklepów (бoвтoв) та за поправою господарскої системи.

„Наука“ мала за тых 20 лѣт и свою исторію. Перед 1904. роком виходить оно два разы в мѣсяць, од 1904. року 4 разы в мѣсяць. Але не оплачувалася, недоборы покрывала „Унія“ до 1906. року. З початком 1907-го року зачав єї видавати Августин Волошин на свій рахунок и до своєї праці як редактор зачав ще и доплачувати. В 1912. році зачав А. Волошин побіч „Науки“ видавати еще и иллюстрований додаток до неї „Село“, думав тым способом оживити и піднести „Науку“. Але однаково: не оплачувалася „Наука“ — не оплачувалося й „Село“. За довги „Науки“ забрала „Унія“ всі примірники граматики писаної по мадярски. Але и сим не зражовався Августин Волошин и видавав „Науку“ далі, тепер виходила она раз в мѣсяць иллюстрованими брошурами. Война перервала на якийсь час видавництво, але од 5./VI. 1918 зачинає Августин Волошин знов видавати „Науку“ як тыжневу „поучительну новинку для угроруського народа“. Од 1./I. 1919. приняла „Наука“ назву „Руська краина“ и стала працювати для *политичного організованя* руського народа — при кінци 1919. щезає назва „Руська краина“, а вертаєся знов давна „Наука“, котру в 1922. перемѣнено знов на „Свобода“ — политичный тыжневик.

Крім „Науки“ видає Августин Волошин через 20 лѣт (од 1902. до нині) „Мѣсяцесловы“. „Мѣсяцесловы“ мали на Підкарпатській Русі значѣнє не лише як календарь (з типиком) — але они були и науковими збірниками и збірниками оповѣдань, повѣстей

та стихѡв. Инышѣ руськѣ книжки, що мѣстилиб творы науковѣ, не выходили, иньших руських книжок булаб вже змадяршена интелігенція и не читала, а календар еще держала. Коли хочемо пѡзнати культуру, духове житя Пѡдкарпатских Русинѡв в другѡй половинѣ XIX. вѣку, то найважнѣйшим жерелом до того є рѡчники „Мѣсяцесловѡв“.

Перенявши редакцію в 1903 р., зумѣв Августин Волошин в Мѣсяцесловах згуртовати найлѣпшѣ силы, якѣ були на Пѡдкарпатскѡй Руси. Побѡч историчных творѡв Ю. Жатковича знаходимо оповѣданя Легезы Иреней, побѡч педагогичных праць самого редактора знаходимо тут праць д-ра Василя Гаджеги, д-ра Петра Гебея, Е. Невицкого, Немеша, Вышняньского, Мигалки та иньших. Побѡч праць духовенства и учителѣв знаходимо праць селян як Ивана Демяна, Лукача Демяна, Скубенича и иньших. — Од 1908. р. стрѣчаемо в Мѣсяцесловах передруки творѡв украиньских авторѡв (Шевченка, Федьковича, Руданьского, Франка та других) и передлады з російского (Тургенева, Толстого и Чехова).

З хвилею настаня свободы з тым бѡльшим запалом кидається Августин Волошин до праць. Коли в 1920. р. заложено тов. „Просвѣту“, организує Августин Волошин „Литературно-Науковий Оддѣл“ и выдає одну з лѣпших книжочок того оддѣлу „О письменном языцѣ Пѡдкарпатских Русинѡв“, прихильно оцѣнену професором праского университету славистом Поливкою.

В 1922 роцѣ основує нову часопись „Благовѣстник“, духовну новинку для народа, яка розходитьсѣ тепер в 2000 примѣрниках. Коли з початком 1923. року основано щоденну новинку „Русинѣ“, стає Августин Волошин, членом редакційного комитету и помѣщує в „Русинѣ“ цѣлый ряд статей на економичнѣ та куль-

турно-освітні теми. В бібліотеці, яку видає „Русин“ видає Августин Волошин дві книжочки, а то: 1) *Дві політичні розмови* и 2) *Спомины* — частину історії Подкарпатської Руси, яку сам пережив, в якій брав діяльну участь.

IV. ГРОМАДЯНЬСКА И ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ А. ВОЛОШИНА.

Як громадянин бере Августин Волошин уділ у всіх важніших подіях, як переживала Подкарпатська Русь з кінцем XIX. и з початком XX. віку. Згадую що найважливіше.

Коли в 1896. р. за почином еп. Фирцака обновлювано „Общество Василя Великого“, А. Волошин враз из директором Виктором Каминьским перероблює статуты. Коли се товариство розв'язано и засновано нове, „Унію“ в 1902. році, Августин Волошин и тут працює при заснованю сего товариства. Враз з о. Александром Микитою, професором теології в Ужгороді, організує „Сиротинець“ для дітей учителів церковних шкіл. Сиротинець заложено в 1906. році фондами головно учительства, найперше на 30 хлопців. До 1910 року веде Сиротинець о. А. Микита, а по його смерті переймає управу Августин Волошин. Під його управою розширюється Сиротинець у двое и приміщує 60 хлопців. Щоби нести учителям церковних шкіл матеріальну и моральну помідч, основує А. Волошин учительське товариство, в котрім вибирають його головою. Займається також вдовами и сиротами по учителях и попах и випрацьовує плян як збільшити вдовичо-сиротинський фонд священничий и дяко-учительський.

В церковних справах обстоює Августин Волошин думку автономії руської церкви а в 1915. році стає

в имени капитулы враз из о. др. Петром Гебейом, о. Г. Шубою та о. др. Симеоном Сабовым членом комісії, котра выступає проти плянів мадярського правительства, яке хотѣло завести латиньску (мадярську) азбуку до церковных книг та до руських шкѣл. Церковнѣ книги здужано оборонити перед мадярскою азбукою, але книжки для народных шкѣл нѣ. (Близше про тѣ справи мож знайти в книжцѣ: А. Волошин: *Спомины*, накладом ред. „Русина“, Ужгород 1923. — V. Борьба за кирилицу).

З хвилею прилученя Пѣкарпатскоѣ Руси до Чехословацкоѣ республики и настаня свободы стає Августин Волошин членом основателем кождоѣ важнѣйшоѣ политичноѣ, культурно-освѣтноѣ чи економичноѣ институціѣ. В 1918. р. основує Руську Народну Раду, в 1919. належить до Директоріѣ Подкарпатськоѣ Руси, організує враз з др. Ю. Брацкаком „Подкарпатский Банк“ (5 миліонѣв Кч. удѣлѣв), „Кооперативный Союз“, „Просвѣту“, тов. инвалидов „Надѣю“ та багато инших.

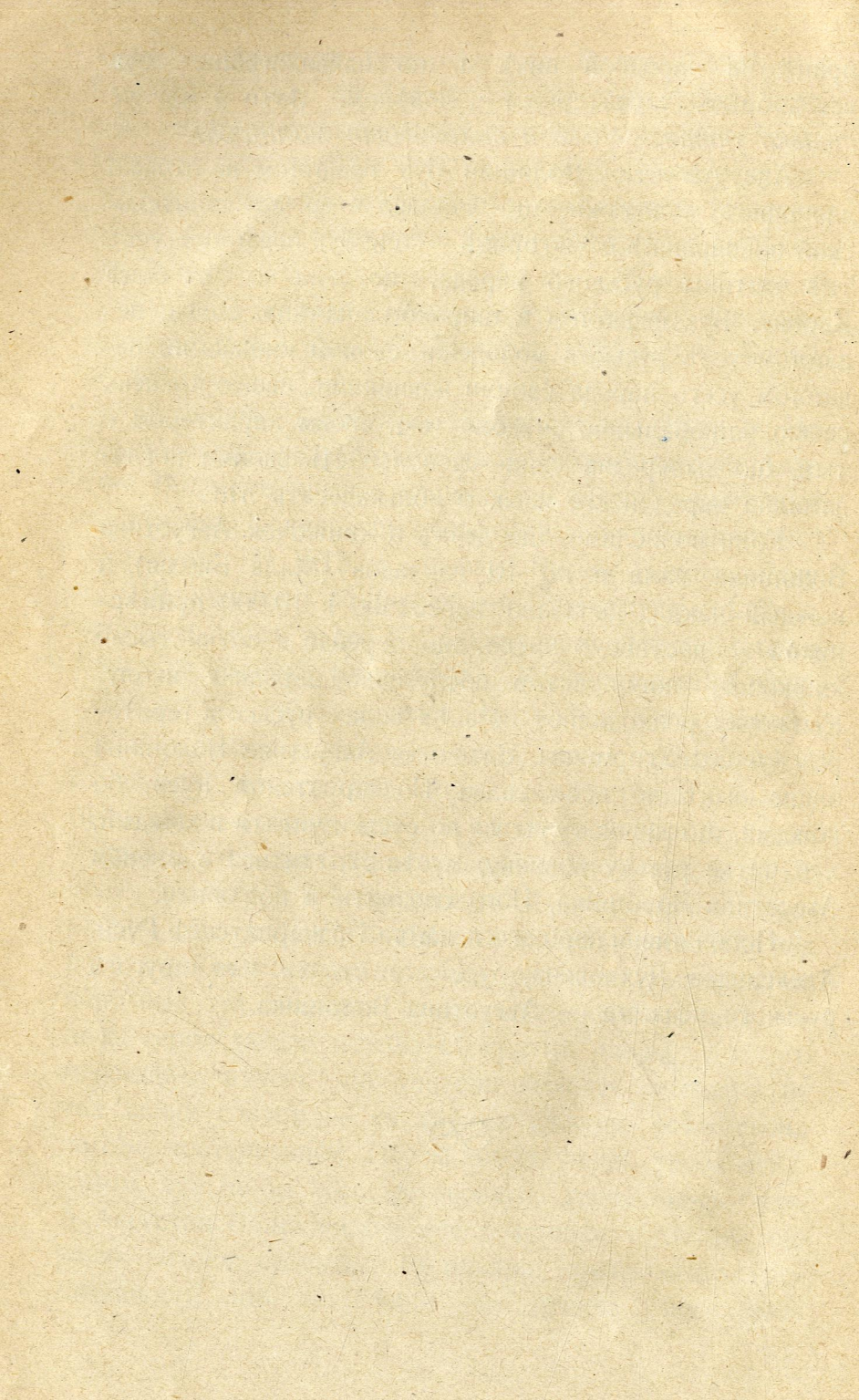
Але найважнѣйшою громадянською працею Августина Волошина се його педагогична дѣяльнѣсть. Выше було згадано, що в 1897. р. став Августин Волошин учителем учительскоѣ препарандіѣ в Ужгородѣ, в 1912. обняв директуру тоѣ препарандіѣ — титулярным директором став в 1912, а дѣйсным в 1917. роцѣ. Из под його руки вѣшли цѣлѣ ряды руського учительства, народный дух, народня думка вскеплювана ним в молодѣ сердца давала потому стократнѣ плоды. До того вѣдомою є рѣчею, що учитель виховує молодѣж не так своим словом — як своими дѣлами, усѣм своим житєм, поступованем. Щобы когось учить, треба дещо вѣти, але щобы кого виховувати, треба чимсь бути. А Августин Волошин був все розумным учителем, що своим знанєм одбивався од инших, працьовитым громадянином, що з тѣлом и душею посвятився

праць на народній нивѣ и що найважнѣйше: був все добрым, характерным чоловѣком. Зато и мѡг не тѡлько учити — але и виховувати молодѣж.

Але Августин Волошин був педагогом не тѡлько для одноѣ молодѣжи, що училася в гр.-кат. учительскѡй препарандіѣ в Ужгородѣ — але був педагогом усеѣ тоѣ частини руського народа, що жиє по сѣм боцѣ Карпат. Був педагогом в широком значѣню слова, педагогом усеѣ руськоѣ молодежи своими книжками, педагогом усеґо народа своими новинками, своєю працею, своєю національною свѣдомостею, своим характером и тым, що випередив свою суспѡльнѡсть своими поглядами на народ и єґо язык о кѡлькадесять лѣт.

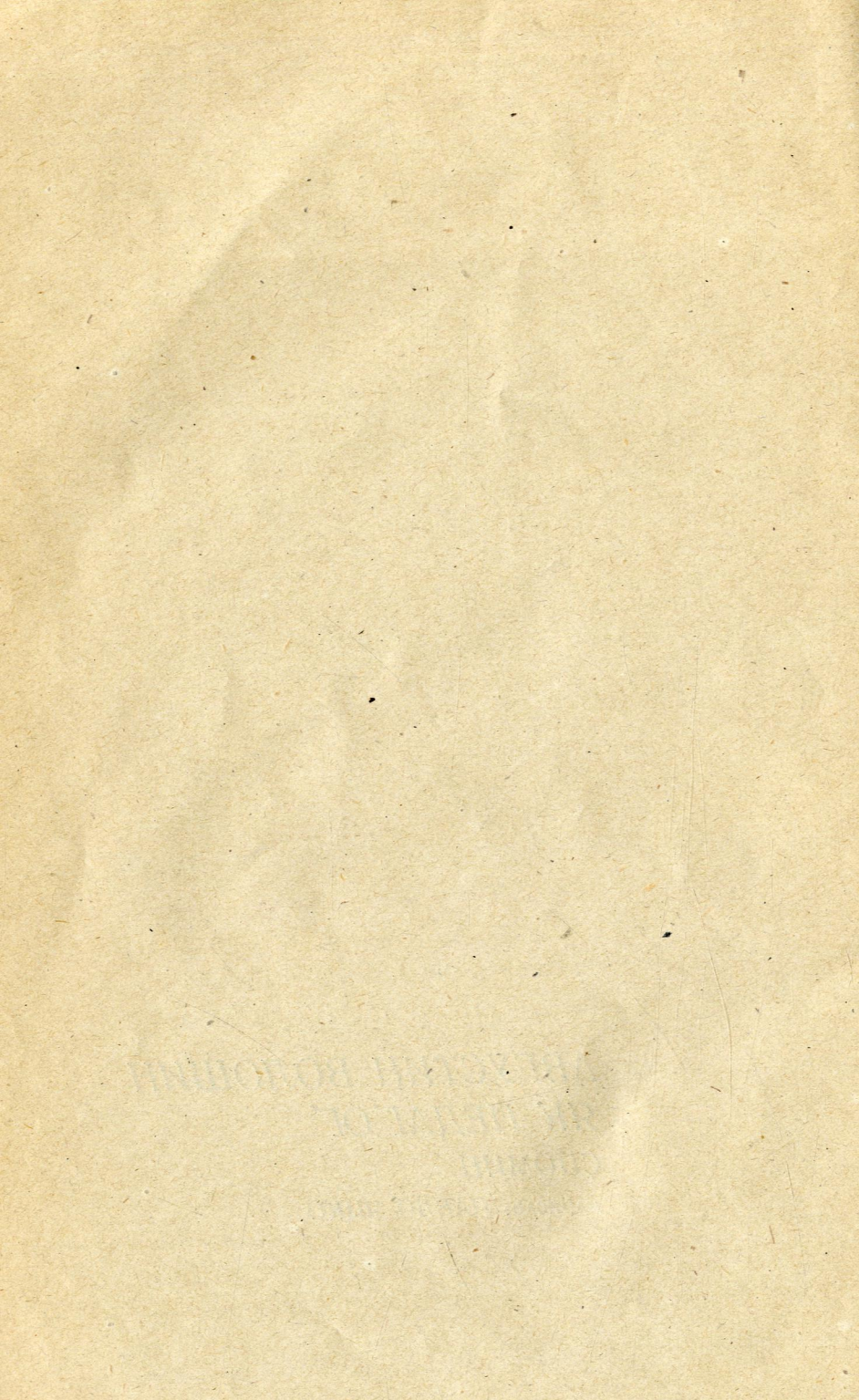
Коли почислимо, що деякѣ з книжочок Августина Волошина мали и по 10 накладѡв (Мала Библия), а кождый наклад печатано пересѣчно в 10.000 примѣрникѡв — достанемо число, що перейде в сотки тысяч книжочок, якими автор обслуґовав народню школу. Книжочки розходилися по всѣх селах руськоѣ територіѣ бувшоѣ Угорщини. Зато имя Августина Волошина знане нынѣ по всѣх селах Пѡдкарпатскоѣ Руси, бо кождый, що зачинав учитися по руськи читати и кождый, хто читав руську новинку, муѣв стрѣтитися з именем Августина Волошина, Його спознати и полюбити.

Побѡч имени першого педагоґа Пѡдкарпатскоѣ Руси, Александра Духновича, буде все стояти имя другого руського педагоґа — Августина Волошина.

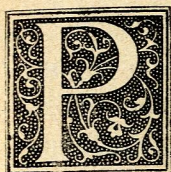
АВГУСТИН ВОЛОШИН
ЯК ПЕДАГОГ
СПОМИН

НАПИСАВ: ПАВЛО ЯЦКО

„... котрѣ на правду навчають
иных, ясныи будутъ, якъ звѣзды на
вѣки“.

ДАНИИЛ 12., 3.

ок 1904. Для интелігентного чоловѣка —
ногавичника — вже велика ганьба была
проявляти — хотяй и наименьшим знаком
свою приналежность до залишеного ру-
ського народу. Мадярска культура, як тяжкій валець,
придусила народну свѣдомость. Всѣ школы — почина-
ючи од захоронок и початковых шкѣл, до университета,
старалися, обы под пару роками и послѣдній Русин
забыв про свою минувшость и славу.

Мы вступили як ученики до учительскоѣ семинаріѣ
уже из змадярщеним духом. Волошин учив математику
и природознаѣство, розумѣся — як и всѣ предметы —
по мадярськи. Мы всѣ однак то чувствовали, що Он
не мадярського духа и прото не любили Його. Наша
душа и наше сердце одчуженѣ были од родного народа.
Нам заскѣплювали до душѣ, що найсвятѣйшою нашою
задачою як будучих народных учителей мае бути:
всѣми силами стремѣти до вытвореня 30 миліонового
мадярського народу. Тогды то було гаслом великого
мадярського народовця Rakosi Jenѣ-ва.

Не чудно, що мы уважали цѣлком непотрѣбным
дѣлом жертвувати 2 години выучованю руського языка,
читати „Читанку“ и „Методику материньского языка“
Волошина, де було сказано на самом початку: „*Нѣтъ
такого народа, который бы не любив, не честовав
и прото не розвивав своего родного, материньского*

языка, который, яко первую науку из уст матери, с материньским молоком получает каждый чоловік“.

Сими словами починалася його „Метода навчання материньского языка“. Нам сесѣ горячѣ слова були цѣлком чужѣ. Майже кождый з нас хотѣв затаити, що колись по руськи знав говорити. Наша ненависть постоянно росла проти „muszka“ Волошина. Цѣла семинарія так прозывала Його, бо и скрѣзь математику и физику чули мы, що А. Волошин твердо любить свой народ.

Ци потрібный яснѣйшій доказ щироѣ одданости, неугасимоѣ любви Його до нашего залишеного народу?

В tych часах була потрібна тверда вѣра библійных пророков, щобы непохитно стояти на народной основѣ и щобы вѣрити в ясну будущность придавленного народного гения.

Але одпорность учеников проти Русина-професора слабла, головно зато, що мы зачинали цѣнити Його высоке образования.

Мы знали о Його науковых розвѣдках, котрѣ появлялися в мадарьских педагогичных журналах из круга математики, физики и методики.

Його працювитость, трудолюбивость и точность сугеровали нас. Я нераз зайшов до Його бываня и вѣчно заставляв я Його при писаню. Тогда, коли другѣ для розрывки подорожовали, Он непрерывно, неутомимо працював, як бы знав, що *самотно стоит сторожом народного дѣла.*

Великій вплив на нас мало его почутя практичности. Добрѣ памятаю, як зручно збуджовав в нас чувство экономичне, потребу ошадности, прямуючи до того, абы мы, як будущѣ учителѣ, вмѣли закладати и провадити кооперативнѣ спѣлки. Звертав нашу увагу при каждой нагодѣ на смутне социальне положеня нашего народу, на шкодливу працю лихварьов-гїен, сѣльских корчмарьов.

Менѣ найлѣпше любилися Його выклады из фи-

зики и науки природы, котрѣ свѣдчили о Його загальномъ очитаню и всестороннемъ образованю. Його широке чюло менѣ здавалося великимъ складомъ людскихъ знань, складомъ сконцентрованоѣ енергіѣ. Коже Його речене було ясне, логичне.

Менѣ здаєся, що коли Августин Волошин поглянув на нас, своихъ ученикѣвъ, жаль родився в Його очах, що толькѣ енергіѣ, котру мы представляли, пропаде для нашого національного дѣла, з причини насильноѣ мадяризаціѣ! Якій щастливый бы був того часу, коли бы мы в твердой народности были виховувалися!

Я думаю, що його жаль рѣвнявся жалю Коменьского, котрый на вигнаню переживав всѣ муки, страданя чеського народа пѣд немилосерднымъ нѣмецкимъ панованемъ.

Свое зване любив А. Волошин дуже. Мадярськѣ власти не радо дивилися на Його будительну, интензивну педагогичну дѣяльність. Прото были бы охотно пристали, абы заняв мѣсто мараморошського викарого в М. Сиготѣ. Волошин пойшов попозирати М. Сигот. Але мѣсто до фары зайшов до учительскоѣ семинаріѣ, в котрой оглянув кожду клясу подробно и цѣлкомъ забув о фарѣ. Вдовиця покойного викарого Балѣга на то сказала Йому, що як она видить, „школы“ не дозволяють, абы Он був викаріемъ. Волошин зараз и рѣшився: выбрався на стацію и спѣшив до Ужгороду продовжати свою педагогичну працю. Почувствовав, що там потребнѣйшій; осироченый, залишений народ був бы пошкоджений тым, если бы Он роздроблював свою енергію и одорвався од Ужгорода.

Вже тогды навязовав Августин Волошин знакомости из розумнѣйшими селянами, заохочуючи их писати до „Науки и „Мѣсяцеслова“, через котрѣ розжарьовав народну свѣдомость нашихъ селян.

Многосторонна народо-виховуюча и освѣтна праця

А. Волошина як для малых так и дорослых — хотяй поволѣ — приедновала Йому приклонникѡв и помочникѡв, через сполу працю котрых народна справа поступала вперед.

Яку велику радость и вѣху мае хлѣбороб, коли нива ним глубоко поорана принесе золотыми колосами одплату за Його тяжкій труд, — таку невымовну вѣху мав и наш великій учитель, коли зѡйшло сонцѣ свободы для Подкарпатского русина. Бывшѣ ученики Августина Волошина, ставши свѣдомыми народными робѡтниками, наслѣдують своего професора в щирой одданности для народноѣ sprawy, прямують ясною дорогою, котру Он показуе, абы оживити, перетворити наш руській народ и поднесли його на уровень западных культурных народов.

Учительство Подкарпатскоѣ Руси тогды найдостойнѣйше одсвяткуе юбилей плодноѣ педагогичноѣ працѣ Августина Волошина, коли под Його проводом доведе наш народ до щастя, добробыту, щобы был вынагожденый за всѣ кривды, терпѣня и муки.

Перечин, 25. фебруара 1924.

ВЕЛИКІ МУЖІ
АВГУСТИНОВИ ВОЛОЩИНОВИ
В ДЕНЬ ЮВИЛЕЮ
ВАСИЛЬ ГРЕНДЖА-ДОНСЬКИЙ

ВЕЛИКІ МУЖІ.

Страдав дуже наш народ в неволі,
Безнадійно, серед мук и бід,
Сколько крови, сколько слез полилось,
За тых десять нужденных столѣт.

З очей слезы нам не высыхали,
Радощами серце не гуло,
Нам здавалось, мов весь світ рыдає,
И рыданю конца не було.

Нам здавалось, що край сей — могила,
Де живыми кинено рабов,
Уста наші клятвы шепонѣли,
Проклятія, на всѣх земных богов.

Нам здавалось, що сі синѣ горы —
И не горы, а сто пирамид,
Яких мы аж до неба муруем,
Бо над нами стоить людоѣд,

Голодом нас мучить и вбиває,
Щоб гієны нами накормив,
Щоб у полю кѣсток рабських бачив,
Щобы кровю ріки напоив

Нам здавалось, що сі синѣ горы —
И не горы, а стѣна тюрем,
Щоб не чути голосу невольных
З пѣд землі, на руках з тягарем.

Падали мы під мечем тиранѡв
 И висѣли трупом на хрестах,
 ...И раз земля задрожала з нами,
 И тиранѡв взяв за серце страх, —

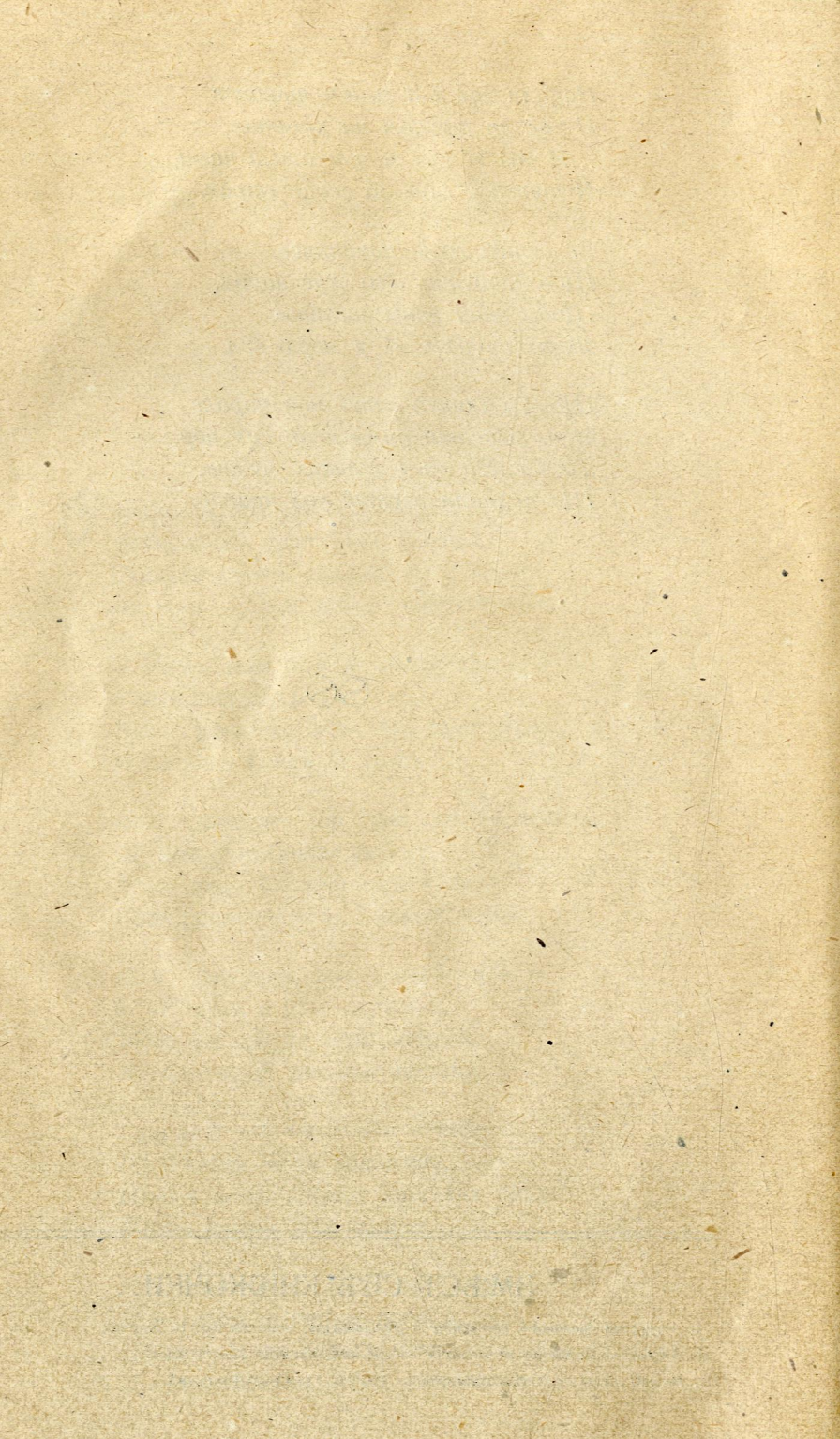
Бо великі мужі появились,
 Щоб здобути, чого жде народ,
 Щобы наші раны загонти,
 Яких столько, як у морю вод.

Що Ты скинув пута мой народе
 И не дзвониш ними й до сих пор, —
 То заслуга тых великих мужов,
 Що подняли пертий раз прапор.

ЗМЪСТ СЕЪ КНИЖОЧКИ:

I. Августин Волошин, его жите и дѣяльность, написав Др. В. Бирчак . . .	ст. 1—23
II Августин Волошин як педагог — спомин, написав Павло Яцко . . .	ст. 27—32
III. Великі мужі — А. Волошинови -- Василь Гренджа-Донський . . .	ст. 33—35

ВЫДАВНИЦТВОМ ТОВАРИСТВА „ПРОСВѢТ“ ВЫЙШЛИ СЛѢДУЮЧѢ КНИЖКИ:

1. Что т. „Просвѣта“. — Василя Пачовского	1—
2. Чорт на весѣлю. — Опов. из житя Нерхонинца Лукача Демяна	3—
3. Выбор из поезій. — Стефана Руданьского (весель вѣршѣ)	3—
4—7. Исторія Подк. Русн ч. I. — В. Пачовского	6—
8. Чим и як гноиш. — М. Творидла	2—
9—10. (див ч 30—31).	
11. Вертеп, рѣздыва игра в 3 дѣй. — М. Пѣдгоринка	4—50
12. „За готар“, оповѣд. — Ольги Кобылянсков	2—
13. Чого нам вчитися от даньских селян. — М. Творидла (вычерпано)	3—50
14. Пошестив хвороты на Подк. Русн, як их лѣчили и як од них соко- титися. — Др. Ал. Манацкого	6—
15. В глухом кутѣ. — Б. Ленко	2—
16—20. Календарь на рѣк 1923	6—
21. Старорусскѣ оповѣданя	1—
22. Садѣм прищепы. — Александра Маркуша (вычерпано)	2—
23. С села — оповѣданя. — Б. Ленко	2—
24—25. Житѣ св. Кирила и Методія — Епископа Дра Д. Ниреди	3—
26. Хто сильнѣйшій: Война, пошесть ци падежа	1—
27—28. Хлѣборобскѣ спѣвки. — Е. Б.	3—
29. Пятизлотник. Ха. пти. — М. Коцюбанского	1—50
30—31. Добродѣтель превысшае богатство, нар игра в трех дѣйствіях. Ал. Духновича	4—
32. Намыти Духовича. — А. Волошн	4—
33. Золотѣ ключи, поезіи, в иллюстр. — В. Гренда-Донскій	8—
34. Воронецъ стайнѣ и гноивѣ. — Е. Бриличского	4—
35—37. Исторія Подкарп. Русн. — Ириней Кондратючича	10—
38—40. Господарскій родинный календар „Просвѣты“ на 1924 р.	4—
41. Вѣдьма — оповѣдане — Луки Демяна	2—
42. Весела читанка	4—
43. Августин Волошин — Др. В. Бирчака	4—

Оддѣл музыкальный:

1. Подкарпатскѣ сѣбрания для хору. — Першій десяток, уложив О. Кизима	10—
2. Гры и забавы для дѣтей для ужитку в захоронках и школах. — злож: М. Рощаховскій	7—

Оддѣл литературно-наукowy:

1. О письменном языкѣ Подкарпатских Русинов — А. Волошина	6—
2. Литературнѣ стремлѣния Подкарпатских Русинов. — Д-ра В. Бирчака	10—
3. Поезія А. Духновича — упорядк. и пояснив Др. Фр. Тихій	10—
4. Наукowy Зборник тов. „Просвѣта“ за р. 1922 Рочник I.	40—
5. Додатки к исторіи Русинов и русьскоѣ церкви в Марамошѣ. Студіи исторично-архивнѣ. — Др. Василій Гатжеа	12—
6. Типіиленка „Александрія“ з початку XVIII. — Текст і языкова аналіза Др. И. Панькович	12—
7. Задача консерваторскоѣ праці для охоронны памятк мистецтва на Подкарпатскѣй Русн. — Др. Вал. Залозецкій	3—
8. Наукowy Зборник тов. „Просвѣта“ за р. 1923	45—

Школьна бібліотека:

1. Наука стипендіи для IV., V. и VI. кл. народ. школ. — А. Волошин	6—
--	----

Казки для малых дѣтей:

1. Богатый Марко	1—
2. Казки Грима	1—50

Замовляти мож в канцеляріѣ „Просвѣты“, Ужгород,
Раковци ул. ч. 20.

ВЫДАВНИЦТВО ТОВ. „ПРОСВѢТА“ В УЖГОРОДѢ — Ч. 43

В. Бирчака

АВГУСТИН ВОЛОШИН ЕГО ЖИТЯ И ДѢЯЛЬНОСТЬ

З НАГОДЫ ЮВИЛЕЮ 50 ЛѢТНЫХ
УРОДИН И 25 ЛѢТНОѢ ПРАЦѢ

1 9 2 4

КНИГОПЕЧАТНЯ АКЦ. ТОВАРИСТВА „УНІО“ В УЖГОРОДѢ